

УДК 781.2

МУЗИКА ЗСЕРЕДИНИ

Закус І.М.

Київський національний університет культури і мистецтв

Музика (з грец. – мистецтво муз) – мистецтво організації музичних звуків, насамперед в часовій (ритмічній), звуковисотній та тембровій шкалі та її різні складові. Сюди беззаперечно відносяться: артикуляція, техніка, відчуття (емоції, настрої, грув), динаміка, тон (тембр), фразування, простір (паузи), слухання.

Ключові слова: артикуляція, імпровізація, джаз, техніка, відчуття (емоції, настрої, грув), динаміка, тон (тембр), фразування, простір (паузи), слухання.

Постановка проблеми. Дитина не знаючи літер, може розмовляти, висловлювати свої думки та бажання, спілкується з дорослими і вони розуміють її. Завдяки цьому спілкуванню дитина розвивається, вчиться новому. В музиці цей процес працює навпаки. Якщо в розмовній мові дитина придумує свій стиль, її хвалять, направляють, в музиці це не дозволено. Після багатьох років занять нам доводиться шукати свій стиль. У музиці ми рухаємося в зворотному напрямку, думаємо про неї так само. Якщо музика дійсно мова, ми повинні обходитись з нею як з мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд та аналіз основних складових музики допомагає оволодіти інтернаціональною мовою – музикою та імпровізацією.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Існує безліч шкіл, літератури що вивчають музику. Але основна частина матеріалу пов'язана з вивченням нот. У статті розглядаються інші аспекти музики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання): аналіз 9-ти складових музики (артикуляція, техніка, відчуття, динаміка, тон, ритм, фразування, простір та слухання), їх роль та взаємодія. Лише та музика, яка містить в собі ці елементи, живе довго та надихає.

Життя доводить, що в складних умовах, в умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей і задумів, нових підходів, нових рішень). Творчість не виростає на порожньому місці, творчість – властивість, як правило, професіоналів своєї справи, які ефективно працюють у відповідній галузі. Вона ґрунтується на розвинених мисленні та уяві, інтелекті [2, с. 237].

Під творчістю розуміється передусім процес створення нового, корисного продукту. За обсягом принципової новизни результату розрізняють чотири рівні творчості. Найвищий рівень характеризує процес творчості, який приводить до принципово нового результату, нового для всього людства, а може, нового й у космічному масштабі. Це твори геніальних письменників, художників, композиторів, винаходи та відкриття, які перетворюють життя людини й людства в найрізноманітніших напрямках (від атомної бомби до пеніциліну). Зрозуміло, що творчість такого рівня (абсолютна, об'єктивна новизна продукту творчості) властива досить вузькому колу творців-геніїв, є прерогативою еліти людства [2, с. 237].

Беззаперечно, до прояву найвищого рівня творчості варто віднести таке явище, як музика. **Музика** (з грец. – мистецтво муз) – мистецтво організації музичних звуків, насамперед в часовій (ритмічній), звуковисотній та тембровій шкалі. Музичним може бути практично будь-який звук з певними акустичними характеристиками, які відповідають естетиці тої чи іншої епохи, та може бути відтвореним. Джерелами такого звуку можуть бути: людський голос, музичні інструменти, електричні генератори тощо [4].

Психофізіологічною основою здатності сприйняття музики є слух, що дозволяє сприймати звуки частотою від 20 Гц до 20 кГц і гучністю до 100 дБ. Музику можуть сприймати і глухі люди, відчуваючи вібрацію власного тіла, це відчуття може бути підсилене, якщо особа тримає порожнистий, резонуючий об'єкт.

Музична психологія виділяє декілька стадій сприйняття музики від початкового ознайомлення до логічного засвоєння і емоційного переживання, а також виділяє області свідомого і несвідомого при сприйнятті музики [5, с. 23].

Музика – це мова. Що таке мова? – це спосіб спілкування, можливість висловити те, що ми думаємо, відчуваємо, можливість вести бесіду, висловлювати ідею. Важлива не сама мова, а те, що можемо сказати з її допомогою. Музика і мова – це тотожні поняття.

Як ми вчимо мову... Ми вивчаємо її з дитинства, ми не вчимо правила, вправи, будучи малими – ми просто знаходимося під її впливом. Діти в ранньому дитинстві імпровізують мовою, не знаючи що таке іменник, прикметник... Дитина не знаючи літер, може розмовляти, висловлювати свої думки та бажання, спілкується з дорослими і вони розуміють її. Завдяки цьому спілкуванню дитина розвивається, вчиться новому.

В музиці цей процес працює навпаки. На сцені не прийнято виступати новачкам з професіоналами. Якщо в розмовній мові дитина придумує свій стиль, її хвалять, направляють, в музиці це не дозволено. Після багатьох років занять нам доводиться шукати свій стиль. В музиці ми рухаємося в зворотному напрямку, думаємо про неї так само. Якщо музика дійсно мова, ми повинні обходитись з нею як з мовою. Дитина починає вивчати музику значно пізніше, аніж мову. Її вивчення розпочинається з нот. Адже як в розмовній мові, ноти – це букви, слова; короткі музичні звороти – фрази, словосполучення; музичні періоди – речення; музичні частини – історії... Але вивчення музики в школі, як правило, обмежується вивченням нот, таких предметів як

сольфеджіо (розвиток слуху), елементарна теорія музики (вчить музичну будову), та поліфонія (вивчає прийом контрапунктного багатоголосся). Все це безпосередньо пов'язане з нотами. Різні музичні підручники, відео та аудіо-школи в першу чергу також пов'язані з нотами. Музиканти жартують, що музика і ноти – це різні речі.

Спробуємо визначити інші складові музики. Сюди беззаперечно відносяться: артикуляція, техніка, відчуття (емоції, настрої, грув), динаміка, тон (тембр), фразування, простір (паузи), слухання.

Артикуляція – це акцентування окремих нот, як сильна доля, інших – слаба доля; створюючи таким чином певний ритм. Можна грати різні ноти, але якщо в них немає певного порядку, ритмічної ідеї, певного зв'язку (тобто артикуляції) – це буде абсолютно безглуздий набір нот, що немає з музикою нічого спільного. Людська мова має артикуляцію, наголос на певні звуки, інші протяжні, паузи між словами, коми, крапки, знаки запитання, оклику... Оскільки музика – це мова, тільки міжнародна, то артикуляція відіграє надзвичайно важливе значення. Вона надає музиці порядок, цілісність, оживляє її. Тому одна людина розповідає свою історію непереконливо, нецікаво; інша – емоційно, захоплююче, зрозуміло. Звичайно ж ми будемо слухати другу історію. Так само натхненно, індивідуальною грою на інструменті чи спів не можуть бути без артикуляції [7].

Щоб передати емоції, переживання мовою музики, крім артикуляції потрібна **техніка** гри на інструменті, чи техніка співу (тобто володіння інструментом). Для цього існує наука про постановку рук чи голосу, набір технічних гам, вправ, етюдів, п'єс, вивчення різних прийомів гри. Техніка розвивається, вдосконалюється, змінюється протягом творчого життя музиканта, доповнюється новими можливостями та засобами. Достойний технічний арсенал дозволяє виконавцю витонченіше передати наміри композитора, інтерпретувати твір по своєму, та висловлювати музиканту свої музичні думки індивідуально, витончено, красиво та цікаво. Хороша техніка дає можливість виконавцю користуватись усіма перекисленими складовими музики (артикуляція, тон, динаміка, фразування...), вона допомагає висловлювати свої думки звуками. Але однієї техніки занадто мало. Для того, аби правильно використовувати техніку, потрібні відчуття (емоції, настрої, переживання, грув) [7].

Відчуття – це наступна складова музики. Щоб розповісти свою історію мовою музики, потрібні відчуття, які ми переживаємо. Тоді музиканту є що сказати. Якщо людина глибока і має свої відчуття, переживання, – вона має свою історію, яку може розповісти слухачеві. Завдяки індивідуальності виконавець є цікавим для своєї аудиторії. Відчуття – це основна вимога творчого процесу. Це те, що виховує в музиканта почуття груву, того стану, без якого музика не народжується.

«**Грув** – це стан безперервного ритмічного відчуття або свінгу, який створюється від взаємодії ритм секції (бас та барабани)» В. Вутен.

Грув – це рушійна сила в будь-якій музиці (народній, джазовій, роковій, класичній...), і в кожному жанрі свій грув, свої закони його створення та існування. Це відчуття дається людині від природи, але виховується і вдосконалюється з досвідом та оволодінням різними техні-

ками ритму, пульсації. Грув це те, що змушує нас реагувати на музику, рухатись, танцювати, співати, не бути байдужими до музики. Залежно від того, чи музика звучить тихо чи голосно – вона діє на нас як гіпноз, якщо у ній є ті вібрації та відчуття, що називаються грувом [7].

Ми підійшли до наступної складової музики. **Динаміка** – це поняття, пов'язане з відтінками гучності, звучання в музиці. Від дуже тихо (pp) до дуже голосно (FF). Динаміка є важливим виражальним засобом, здатним впливати на сприймання музики, викликати різні асоціації у слухачів. Музика, яка немає динаміки, не здатна довго утримувати увагу аудиторії. Якраз різна динаміка (від піано до форте) дає музиці життя, емоції, викликає інтерес та увагу у слухачів. А це означає, що відбувається зв'язок виконавця та аудиторії, обмін емоціями, енергетикою. Це підсилює ефект дії музики на усіх учасників даного процесу. Людська мова є живою завдяки динаміці та індивідуальною залежно від темпераменту, характеру, настрою, фізичного та духовного станів. В музиці динаміка має ту саму дію, тільки ще з більшою силою.

Тон (тембр) – це забарвлення звуку. Кожна людина є індивідуальною. На Землі не знайти Вашого двійника, якщо Ви не маєте брата чи сестру-близнюка. В цьому полягає природна унікальність кожної особи. В музиці індивідуальність це те, що цінується найдужче. Тон (тембр) – одна з основних складових індивідуальності. Тембр дається виконавцю природою та фізіологічними даними, але ця якість розвивається і направляється в потрібне русло залежно від «смакових якостей» виконавця. «Хороший смак» – дуже цінна якість, яка дозволяє музиканту отримати цікавий звук, тембр, манеру. І це дуже сильні аргументи. Інколи кілька простих нот мають магічну силу завдяки цим якостям поняття хорошого звуку (тону) цінується серед музикантів і для цього вони купують дорогі інструменти, технічні прибори (сучасні інструменти потребують підсилення передачі звуку). Для цього існує дуже широкий вибір. Важливо розумітись на цьому і мати «хороший смак» [7].

Ритм-темп. Ритм – це оформлення музики в часі. В музиці використовується таке поняття, як метро-ритм, має виражальні та можливості, які пов'язані з особливостями нашого організму та рушійними процесами в природі. художні Все, пов'язане з рухом (нашим власним чи природним) може мати художнє відображення в метро-ритмі (наша ходьба, спів птахів, мова людини, хвилі моря...) Існують сильні та слабкі доли метро-ритму, що утворюють різні розміри. Трактуватись мелодія може в простих розмірах (2/4, 3/4, 4/4) і буде мати різний колорит. Сьогодні в джазі популярні складні, змішані розміри (5/4, 7/4, 9/4, 11/8). Вони надають музиці особливе, незвичне звучання. Людська мова теж має свій метро-ритм, темп. Її можна оформити на нотному папері. Чиясь розповідь буде дуже мелодійною, красивою, в розмірі 3/4, 4/4, інша – напруженою, схвилюваною, в розмірі 7/8, 9/8. А хтось розмовляє повільно, задумливо, в розмірі 2/2, 3/2. В ритмічному розвитку звуку важливе значення має темп, що вказує на точну тривалість звуків. Наприклад звучання однієї четверті в темпі Andante дорівню-

ватиме 76 ударів за хвилину, а в темпі Allegro – 152 удари. З допомогою цих позначень передаються художні наміри композитора [7].

• **Фразування.** В людській мові є наголоси на певні слова та букви, крапки, коми, знаки оклику, запитання... Вони існують для того, аби легше та точніше висловлювати свою думку в розмові. Фразування в музиці – це ті самі крапки, коми, висловлення мовою музики відчуттів, переживань та ідей. Музичне фразування допомагає висловити тривогу короткими, рваними фразами; спокій – монотонними, одноплановими музичними лініями в малому нотному діапазоні; радість – скачко подібними квартовими та секстовими фразами. Фразування допомагає виробити індивідуальний стиль. Воно має дві складові: ритмічну та мелодичну.

Фраза залежить від ритмічного малюнку і звуковисотності нот, що відповідають цьому ритму. Вона може бути довгою, короткою чи середньою. Поєднання таких фраз дає різні поєднання в музиці. Первинною у фразі є ритмічна основа, звуковисотність додає забарвлення. Фразування в музиці працює за принципом людської мови, допомагає бути оригінальним та неповторним.

• **Простір** в музиці – це напевно сама проста і магічна річ. Якщо б не було пауз, ми не змогли б відділити одну ноту від іншої. В природі кожна річ відділяється від іншої простором. В музиці простір це те, за допомогою чого вона дихає, а значить живе. Дуже важливо, щоб простору в музиці було достатньо. Паузи дозволяють слухачеві почути, оцінити та зрозуміти значення зіграних нот. Лише дуже досвідчені музиканти володіють почуттям простору в музиці, майстерно використовуючи паузи створюють певний стан, малюють образи, творять картини. Ця, на перший погляд проста складова музики, має надзвичайно чарівну дію [7].

• Однією з найважливіших складових музики є **слухання**, вміння чути, відчувати. Усі вищезгадані складові втрачають свій зміст якщо музикант не володіє останньою – вмінням чути та розуміти ідею, забарвлення, настроїв та суть музики чи партнерів, які стоять поряд. Вміння чути містить в собі такі поняття як толерантність, смак, інтелект, культура виконання та інші елементи музики. Вміння слухати і чути – це основна і найважливіша якість музиканта. Завдяки йому оволодівши техніками виконання, знаннями про гармонію, мелодію, стилі, музикант може стати справжнім професіоналом та розмовляти мовою музики цікаво, індивідуально та переконливо.

Отже, крім знань про ноти, мелодію, акорди та гармонію в музиці існують як мінімум ще 9 складових: артикуляція, техніка, відчуття, дина-

міка, тон, ритм, фразування, простір та слухання. Лише той виконавець, який володіє усіма вищезазначеними поняттями, може створювати справжню музику, яка впливає на нас духовно та фізично, робить нас кращими. Лише та музика, яка містить в собі ці елементи, живе довго та надихає.

З середини ХХ століття об'єктом спеціального інтересу стала можливість музики зцілювати людину на фізіологічному чи психічному рівні. Свідчення про цілющі властивості музики в літературі численні, і найчастіше приписуються музиці В. А. Моцарта, проте в окремих працях йдеться і про лікування більш екзотичними музичними явищами, як наприклад дзвоном дзвонів чи навіть п'єси Джона Кейджа «4'33"» (твір американського композитора Джона Кейджа для вільного складу інструментів, який складається з трьох частин. Тривалість твору відповідає його назві: по частинах це, починаючи з першої, – 30 секунд, 2 хвилини 23 секунди і 1 хвилина 40 секунд, відповідно. Упродовж всього виконання твору учасники ансамблю не утворюють жодних звуків зі своїх інструментів [1, с. 103-104].

Стверджується, що музика здатна, наприклад, впливати на рецептори шкіри, активізувати функції нервової системи, зменшувати больовий поріг, регулювати виділення гормонів, що знижує стрес, впливати на серцевий ритм і пульс, підвищувати і знижувати кров'яний тиск, знижувати м'язову напругу і покращувати координацію рухів [6].

Інтегративна дисципліна, що вивчає цілющий вплив музики на здоров'я людини, а також сама практика отримала назву музикотерапії.

Засвоєння музичної культури та створення цієї категорії мовлення можливе лише за музичної активності індивідуума. Музична педагогіка виділяє три види творчої музичної діяльності, з яких складається інститут музичної культури – це діяльність композитора, виконавця і слухача. Мова музики передбачає всі ці види діяльності. «Емоційно-естетичний зміст, що існує у свідомості композитора, знаходить своє висловлення мовою музики шляхом кодування в музичній мові» [3, с. 58].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, крім знань про ноти, мелодію, акорди та гармонію в музиці існують як мінімум ще 9 складових: артикуляція, техніка, відчуття, динаміка, тон, ритм, фразування, простір та слухання. Лише той виконавець, який володіє усіма вищезазначеними поняттями, може створювати справжню музику, яка впливає на нас духовно та фізично, робить нас кращими. Лише та музика, яка містить в собі ці елементи, живе довго та надихає.

Список літератури:

1. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. – 5-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2005. – 560 с.
2. Рудницька О.П. Формування музичного сприйняття в системі розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя. Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / О.П. Рудницька. – К., 1994. – 431 с.
3. Словник музичної термінології / НАН України, Ін-т енциклопедичних дослідж. НАН України. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень, 112 с.
4. Холопова В.Н. Область бессознательного в восприятии музыкального содержания – М., 2002. 23 с.
5. Шабутін С., Хміль С., Шабутіна І. Зцілення музикою. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008.
6. Victor Wooten "Groove Workshop"(Video school) Hudson Music LLC 2008.
7. Виконавське музиканство: Енциклопедичний довідник / Укл. М.А. Давидов. – Луцьк: Волинська обласна друкарня; К.: Національна музична академія України ім. П. Чайковського, 2010. – 399 с.

Закус И.М.

Київський національний університет культури і мистецтв

МУЗЫКА ИЗНУТРИ

Музыка (с греч. – искусство муз) – искусство организации музыкальных звуков, прежде всего во временной (ритмической), звуковысотными и тембров шкале и ее различные составляющие. Сюда бесспорно относятся: артикуляция, техника, ощущения (эмоции, настроение, грув), динамика, тон (тембр), фразировки, пространство (паузы), слушание.

Ключевые слова: артикуляция, импровизация, джаз, техника, ощущения (эмоции, настроение, грув), динамика, тон (тембр), фразировки, пространство (паузы), слушания.

Zakus I.M.

Kyiv National University of Culture and Arts

INSIDE MUSIC

Music is a language. What is the language? – this is a way of communication, the ability to express what we think, feel, the ability to talk, express an idea. Important is not the language itself, but what we can say with its help. Music and language are identical concepts.

Keywords: articulation, improvisation, jazz, technique, sensation (emotions, mood, groove), dynamics, tone (timbre), phrasing, space (pauses), listening.